

Eupithecia cauchiata

Bredbrämäd malmätare

Fjärilar, Mätare

NE

NA

LC

DD

NT

VU

EN

CR

RE

Nära hotad (NT)
B2ab(ii,iii,iv,v)

Klass: Insecta (egentliga insekter), **Ordning:** Lepidoptera (fjärilar), **Familj:** Geometridae (mätare), **Släkte:** *Eupithecia*, **Art:** *Eupithecia cauchiata* - bredbrämäd malmätare (Duponchel, 1830) **Synonymer:**

Kännetecken

En liten mätare men ändå medelstor inom gruppen malmätare. Fjärilen är färgad i olika grå nyanser och med en framträdande bred, mörkare och jämnt grå utkantsbård på framvingen. Bakvingen är lik framvingen med en lika bred utkantsbård. Arten är mycket lik tistelmalmätare *E. satyrata*, men denna har smalare och mindre enfärgad utkantsbård och tydligare mörka småfläckar på vingribborna i framvingens centrum. För säker identifiering krävs ofta undersökning av genitalierna. Vingspann 17-20 mm.

Utbredning och status

Bredbrämäd malmätare uppmärksammades som nordisk art först 1949 då Frithiof Nordström granskade diverse tillsänt material från privata samlingar. De första fem exemplaren var från Västergötland, Brottkärr söder om Göteborg, insamlade 1946-1948. Först genom offentliggörandet av dessa fynd började man uppmärksamma arten. Sannolikt är dock arten en gammal medlem av faunan då dess utbredning inte indikerar en senare invandring från Mellaneuropa via Skåne och Danmark. I Sverige förekommer arten på Öland i Mittlandsskogen, där den genom åren bara påträffats sparsamt, men med årliga fynd också under senare år. Under 1980-talet insamlades ett antal individer även i en automatisk fälla vid Degerhamn. Inom en begränsad del av västkusten mellan Onsalahalvön i Halland och södra Bohuslän, Älgön söder om Tjörn har mer individrika populationer påträffats från början av 1970-talet och fram till 1990-talet. Den är mellan dessa områden påträffad på många kustnära lokaler, inte minst i Göteborgs södra skärgård där den på Brännö var ganska allmän under 1970-talet. Arten påträffades för första gången i Danmark i Nordöstjylland, Hulsig 1977 och var då redan väletablerad på lokalen. Senare har man funnit den sparsamt på ytterligare några lokaler i Nordöstjylland. Troligtvis har arten invandrat till Danmark i modern tid. I Norge är arten funnen i Östfold, Akershus, yttre Telemark, yttre Aust-Agder och yttre Vest-Agder. Den uppmärksammades i Norge först 1979 genom ett fynd samma år på Boröy, men ett äldre bevarat fynd finns från Oslo 1885. I Finland har arten först från 1989 påträffats sparsamt längs sydkusten. Arten förekommer i våra grannländer i övrigt i Estland, Polen och Tyskland. Från England finns bara ett fynd från mitten av 1800-talet. Världsbredningen sträcker sig från Frankrike och Belgien genom Mellaneuropa, Norden och Ryssland till södra Uralbergen. Fynden i Sydeuropa är få liksom på Balkanhalvön.

Ekologi

Bredbrämäd malmätare är knuten till ljus, öppen och lågväxt lövskog med gräs och örter i fältskiktet i ett landskap av sprickdalar och renspolade, kala urbergsklippor. På västkusten är skogen lågväxt på grund av vindexponeringen och saltpåverkan på toppskotten. På Öland är skogen lågväxt på grund av torka och det tunna jordlagret ovanpå berggrunden. Alla skogar där arten påträffats talrikt är relativt unga på tidigare beteshävdade utmarksbeten. Dock påträffas fjärilen sällan på de ännu helt öppna markerna mot havet. Ek har varit det dominerande trädslaget i artens livsmiljöer under 1970-talet, men idag ökar uppslaget av björk och asp starkt då effekterna av upphörande bete blivit mer påtagliga. Larverna lever under sensommaren på de större bladen av gullris *Solidago virgaurea* och förpuppningen sker i en kokong i markskiktet. Puppen övervintrar. Fjärilarna flyger från andra veckan i juni till slutet av juli. Då de är nykläckta i juni är tistelmalmätare vanligen något avflugna, vilket underlättar identifieringen. Fjärilarna är främst nattaktiva, men ibland kan de flyga redan från tidig skymning och då ses över bestånd av gullris. De lockas till UV-ljus. Av okända orsaker har individtätheten på västkusten alltid varit högre än på Öland där den alltid påträffas mycket sparsamt.

Hot

Artens livsmiljö på västkusten förändras snabbt genom förtätning av lövskogarna genom att röjning eller plockhuggning upphört. Tidigare vindskyddade örtrika gläntor växer igen med asp och björk. Kantzonerna mot kala berghällar domineras idag mer av enbuskar och brakved än tidigare. Detta gör att gullris idag minskar starkt som inslag i fältskiktet. På de områden med hedekskog där träden successivt nått en högre höjd genom tilltagande vindskydd av en expanderande yttre trädgräns mot havet minskar örtrikedomen vid ansamling av de svårnedbrutna eklöven, som på stora ytor ofta bildar ett sammanhängande lager av förna utan örter eller med vitsippa och andra skuggfördragande växtarter. Hoten på Öland är mindre väl kända. Möjligen försvåras artens förutsättningar där av att gullris är uttorkningskänslig och hellre växer i en surare jordmån.

Åtgärder

Naturen på västkusten påverkas långsamt av återbeskogningen från att för hundra år sedan ha varit intensivt nyttjad betesmark och ännu tidigare blev fullständigt kalhuggen. Återbeskogningen har under ca 70 år skett relativt långsamt genom att den förhärskande vindriktningen förhindrat fröspridningen av vindspridda trädslag. Sedan drygt 30 år går återbeskogningen i rasande takt, vilket främst beror på upphörande utmarksbete. I skärgården var det vanligt att kreaturen under vår och höst fick beta fritt innan de vid sommargästernas anländande förpassades till särskilda öar som än idag är nästan trädfräa. Nuvarande status för bredbrämad malmätare är i stort okänd på västkusten, men sannolikt har den minskat starkt och försvunnit från flertalet kända lokaler. Arten behöver därför inventeras innan mer detaljerade åtgärdsförslag kan fastställas.

Övrigt

Clas Källander har lämnat värdefull information inför författandet av artfaktabladet.

Litteratur

- Mikkola, K. 1997. Population trends of Finnish Lepidoptera during 1961-1996. *Ent. Fenn.* 8:121-143.
Mironov, V. 2003. *The Geometrid moths of Europe; vol. IV. Larentiinae II.* Apollo Books, Stenstrup.
Nordström, F. 1949. Notis: Två för landet nya Eupithecia- arter. *Ent. Tidskr.* 70:
Norgaard, I. & Nielsen, P.S. 1988. *Fund af storsommerfugle i Danmark 1961-86.* Lepidopterologisk forening.
Norgaard, I. 1998. *Fund af storsommerfugle i Danmark 1987-1996.* Lepidopterologisk forening.
Opheim, M. 1977. In: The Eupithecia group in Norway. (ed.) N. Knaben. *Norw. Jour. Ent.* 24: 58.
Opheim, M. 1979. *Eupithecia cauchiata* Dup. rediscovered in Norway. *Atalanta Norvegica* Bd. 3 (5): 129.
Schnack, K. 1978. *Eupithecia cauchiata* Dup. - fundet i Danmark. *Lepidoptera, ny serie III.* 1969-76.
Skinner, B. 1984. *Colour identification guide to moths of British Isles.* Penguin Books Ltd, Harmondsworth.
Skou, P. 1984. *Nordens målere.* Danmarks dyreliv Bind 2. Apollo books, Stenstrup.

Författare

Claes U. Eliasson 2010.